

Л.М. Завацька, Л.В. Рень

СОЦІАЛЬНИЙ ПАТРОНАЖ

Методичні рекомендації
для студентів магістратури
спеціальності «Соціальна педагогіка»

Чернігів - 2014

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Т.Г.ШЕВЧЕНКА

*Психолого-педагогічний факультет
Кафедра соціальної педагогіки*

Л.М. Завацька, Л.В. Рень

СОЦІАЛЬНИЙ ПАТРОНАЖ

Методичні рекомендації
для студентів магістратури
спеціальності «Соціальна педагогіка»

Чернігів – 2014

УДК 37.013.42:364-7(076)

ББК Ч366

З 13

Рецензенти:

А.І. Конончук – декан факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи.

С.В. Грищенко – доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка .

Завацька Л.М., Рень Л.В.

Соціальний патронаж: методичні рекомендації для студентів магістратури спеціальності «Соціальна педагогіка». – Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка, 2014. – 44 с.

Методичні рекомендації розкривають логіко-змістову побудову дисципліни «Соціальний патронаж», визначено мету та завдання щодо її вивчення, представлено зміст програми, тематику практичних занять, самостійної роботи та ін. Методичні рекомендації призначені для студентів магістратури спеціальності «Соціальна педагогіка».

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради психолого-педагогічного факультету (Протокол № 7 від 31 березня 2014 року)

© Завацька Л.М., Рень Л.В., 2014

ЗМІСТ

Вступ	4
Опис та структура навчальної дисципліни	
«Соціальний патронаж»	6
Зміст програми навчальної дисципліни	9
Плани практичних занять	15
Тематика самостійної роботи.....	24
Підсумковий контроль.....	26
Питання до заліку	31
Рекомендована література:	
базова	33
допоміжна.....	37
Додатки	42

ВСТУП

Забезпечення належного соціального рівня існування населення, здоров'я дітей та сімей є важливим обов'язком кожної демократичної держави. На сучасному етапі окреслився розвиток соціальної допомоги та підтримки осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах. Причому акцент зроблено на як на раннє виявлення соціальних проблем, так і на підтримку, допомогу та соціальний захист. Комплексною технологією, що поєднує всі названі складові, вважається соціальний патронаж. Зважаючи на актуальність даної технології, все більшого значення набуває оволодіння студентами знаннями, формування у них умінь і навичок щодо її реалізації, що спонукало до розробки відповідної навчальної програми.

Метою викладання навчальної дисципліни «Соціальний патронаж» є формування системи знань про сутність та організаційні засади соціального патронажу, підготовка студентів до практичної реалізації основних функціональних обов'язків фахівця соціально-педагогічної роботи щодо здійснення соціального патронажу спільно з педагогами, вихователями, медичними працівниками, психологами, юристами.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Соціальний патронаж» є:

- ознайомлення з особливостями технології соціального патронажу, його видами, формами та методами;
- надання інформації про об'єкти та суб'єкти соціального патронажу, типи індивідуальних клієнтів патронажу;
- підготовка до практичної взаємодії з сім'ями та дітьми, людьми похилого віку, особами з обмеженими можливостями, онкохворими, співузалежними, ВІЛ-інфікованими та іншими об'єктами у процесі соціального патронажу;
- розвиток умінь і навичок встановлення довірливих відносин та надання адресної підтримки й різноманітних соціальних послуг клієнтам.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Діловодство в установах соціальної сфери» студент повинен **знати**:

- історичні аспекти становлення соціального патронажу;
- сутність, принципи, функції соціального патронажу як комплексної технології;
- теоретичні та концептуальні підходи до організації соціального патронажу;
- індивідуальні особливості особистості клієнта соціального патронажу;
- особливості патронажу в системі освіти;
- вітчизняний досвід і форми організації патронажної служби;

- особливості соціального патронажу у сфері охорони материнства і дитинства;
- методи та форми профілактично-корекційної, лікувально-оздоровчої, санітарно-просвітницької та реабілітаційної роботи з різними категоріями населення, що потребують допомоги вдома;

вміти:

- встановлювати довірливі відносини з сім'ями при здійсненні соціального патронажу;
- взаємодіяти з різними типами клієнтів соціального патронажу;
- проводити сімейні групові наради;
- здійснювати супровід соматично ослаблених, замкнених, із загальним недорозвитком мови дітей дошкільного віку;
- надавати підтримку співузалежним клієнтам, людям, які переживають втрату, онкохворим, хворими на туберкульоз та ВІЛ-інфікованим особам;
- застосовувати необхідні у патронажній роботі прийоми і методики (соціальна карта, генограма, екокарта сім'ї, «Я і мій життєвий шлях», «Рамки, крізь які ми бачимо світ»).

ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНИЙ ПАТРОНАЖ»

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>денна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 2,5	Галузь знань <i>0101 Педагогічна освіта</i>	За вибором
	Напрямок підготовки <i>010106 «Соціальна педагогіка»</i>	
Модулів – 2	Спеціальність: <i>8.01010601 «Соціальна педагогіка»</i>	Рік підготовки
Змістових модулів – 3		5-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр
		10-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,5 самостійної роботи студента – 3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>магістр</i>	Лекції
		16 год.
		Практичні
		20 год.
		Самостійна робота
		54 год.
	Вид контролю:	
	залік	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить 40% : 60%

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7
Модуль I. Науково-теоретичні засади соціального патронажу.						
Змістовий модуль 1. Соціальний патронаж як комплексна соціально-педагогічна технологія.						
<i>Тема 1.</i> Історичні аспекти становлення та розвитку соціального патронажу в зарубіжних країнах та на вітчизняних теренах.	6	2				4
<i>Тема 2.</i> Соціальний патронаж у системі соціально-педагогічної діяльності.	10	2	2			6
<i>Тема 3.</i> Форми і методи соціального патронажу.	6	2				4
<i>Тема 4.</i> Індивідуальні особливості особистості клієнтів соціального патронажу.	8	4				4
Разом за змістовим модулем 1	30	10	2			18
Модуль II.						
<i>Організація та здійснення соціального патронажу різних типів клієнтів інституціями соціальної сфери.</i>						
Змістовий модуль 2. Патронажна діяльність з сім'ями та дітьми, що здійснюється закладами освіти.						
<i>Тема 5.</i> Соціальний патронаж сімей з дітьми.	8		4			4
<i>Тема 6.</i> Соціально-педагогічний патронат вихованців дошкільних навчальних закладів.	8		2			6
<i>Тема 7.</i> Психологічний супровід клієнтів у процесі здійснення соціального патронажу.	8		2			6
Разом за змістовим модулем 2	24	-	8			16
Змістовий модуль 3. Патронаж різних категорій клієнтів закладами соціального обслуговування та захисту.						
<i>Тема 8.</i> Патронажна робота з	8		4			4

різними соціально незахищеними проблемними групами (людьми похилого віку, особами з обмеженими можливостями, особами, які повернулися з місць позбавлення волі).						
<i>Тема 9.</i> Патронажна робота у сфері материнства і дитинства.	7	2	1			4
<i>Тема 10.</i> Соціально-медичний патронаж онкохворих, ВІЛ-інфікованих та осіб, хворих на туберкульоз, робота з людьми, які переживають втрату.	7	2	1			4
<i>Тема 11.</i> Робота з сім'ями, хворими на алкоголізм та співузалежними, у процесі соціального патронажу.	4	2				2
<i>Тема 12.</i> Розробка та презентація особливостей патронажної діяльності соціального педагога з різними групами клієнтів.	10		4			6
Разом за змістовим модулем 3	36	6	10			20
Усього годин	90	16	20			54

Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, метод проблемного викладу, інтерактивний, частково-пошуковий (*за характером пізнавальної діяльності студентів*);

словесні – лекція, бесіда, практичні – самостійна робота студентів з книгами, інформаційними ресурсами, презентації, навчальні дискусії, ділові ігри (*за цілісним підходом до діяльності викладача та студента у навчально-виховному процесі*).

Методи контролю

Індивідуальне опитування, фронтальне опитування, виконання контрольних робіт, підготовка та захист питань, винесених на самостійне опрацювання (у вигляді доповідей, лекцій, електронних презентацій), залік. За термінами проведення передбачено поточний та підсумковий контроль. Протягом вивчення дисципліни студент зобов'язаний:

- систематично відвідувати заняття;
- вести конспекти лекцій та практичних занять;
- брати активну участь у дискусіях, ділових іграх на практичних заняттях;
- виконувати поточні та підсумкову контрольні роботи.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль I. Науково-теоретичні засади соціального патронажу.

Змістовий модуль 1. Соціальний патронаж як комплексна соціально-педагогічна технологія.

Тема 1. Історичні аспекти становлення та розвитку соціального патронажу в зарубіжних країнах та на вітчизняних теренах.

Організація патронажу душевнохворих на різних історичних етапах. Досвід Бельгії та Великобританії у патронажі психічнохворих. Виникнення та особливості розвитку патронажу психічнохворих у Російській імперії, СРСР. Патронаж як санітарний нагляд. Роль закладів охорони материнства і дитинства при здійсненні патронажу дітей різного віку. Соціальний патронаж як основний метод діяльності перших соціально-правових кабінетів при жіночих та дитячих консультаціях. Патронаж (патронат) засуджених до відбування покарань у місцях позбавлення волі. Особливості діяльності американських, європейських та благодійних товариств Російської імперії у сфері патронажу осіб, які звільнилися з в'язниць. Патронатне влаштування та виховання дітей-сиріт на різних історичних етапах.

Тема 2. Соціальний патронаж у системі соціально-педагогічної діяльності.

Сутність понять «патронат» і «патронаж». Патерналізм як форма патронату. Функції патронату. Нормативно-правові підстави патронажу у соціальній сфері. Концептуальні підходи до організації патронату: системний, структурний, екологічний, соціального навчання. Складові соціального патронажу (контроль, соціально-психологічний вплив, соціальна підтримка). Цілі проведення патронажу – діагностична, контрольна, адаптаційно-реабілітаційна. Види патронажу: соціальний, медико-соціальний, соціально-психологічний, соціально-просвітницький. Функції та принципи патронажу у системі соціально-педагогічної діяльності.

Об'єкти та суб'єкти соціального патронажу. Особливості об'єктів соціального патронажу, проблема виникнення андеркласу. Сім'ї і діти як головні об'єкти соціального патронажу. Організаційна діяльність суб'єктів соціального патронажу (органи й установи охорони здоров'я, органи й установи освіти, органи й служби внутрішніх справ, інтегровані соціальні служби), їх міжсекторальна співпраця. Стандарти як державний інструмент забезпечення якості послуг у соціальній сфері.

Тема 3. Форми і методи соціального патронажу.

Перетворювальний процесинг як один із компонентів соціальної роботи. Підвиди перетворювального процесингу – виявлення, прояснення,

програмування. Індивідуальна психологічна (психосоціальна) підтримка як основа для мотивації клієнта соціального патронажу. Директивна підтримка та її підходи. Захист прав та інтересів клієнта патронажу. Метод неформальної фасилітації. Посередницька робота з клієнтом патронажу, її складові. Медіаторство. Послуги з догляду або денне піклування про дітей. Кондуктивна соціально-педагогічна допомога. Кураторство з елементами нагляду і контролю при патронажі. Турбота про нове місце проживання. Економічна допомога.

Тема 4. Індивідуальні особливості особистості клієнтів соціального патронажу.

Типи індивідуальних клієнтів соціального патронажу. Їхні орієнтації щодо взаємодії з фахівцем (ділова, рентна, ігрова). Немотивовані клієнти з рентною та ігровою орієнтаціями. Прояви опорів та сутність механізмів психологічного захисту, на яких вони базуються, у клієнтів патронажу. Прийоми, що використовуються для подолання опорів: конфронтація, роз'яснення, інтерпретація. «Важкі» особи як об'єкт соціального патронажу: гіпертимні, застрягаючі (параноїдальні), педантичні (обсесивні), тривожні (сензитивні), циклотимні, демонстративні (істеричні), неврівноважені (збудливі, епілептоїдні), дистимічні (гіпотимні), екзальтовані (ефектно-екзальтовані, лабільні), шизоїдні, особи з алкогольною та наркотичною залежністю, асоціальні (соціопатичні), особи з обмеженими можливостями.

Модуль II.

Організація та здійснення соціального патронажу різних типів клієнтів інституціями соціальної сфери.

Змістовий модуль 2. Патронажна діяльність з сім'ями та дітьми, що здійснюється закладами освіти.

Тема 5. Соціальний патронаж сімей з дітьми.

Категорії сімей, які потребують соціального нагляду. Принципи роботи з сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах. Організація соціального патронажу, взаємодія ЗНЗ зі службами у справах дітей, кримінальною міліцією у справах дітей та ЦСССДМ. Послідовність здійснення соціального патронажу: знайомство та договір з сім'єю, входження у сім'ю, вивчення сім'ї, аналіз інформації, корекція, вихід із сім'ї. Встановлення довірливих відносин з сім'ями при здійсненні соціального патронажу (налагодження взаєморозуміння, вивчення проблеми, очікувань клієнта, постановка мети та укладання угоди, забезпечення її стабільності, зміна спрямованості). Послідовність здійснення патронажної роботи з сім'єю. Сутність методу сімейних

групових нарад. Техніки вирівнювання напруги. З'ясування та аналіз основних помилок при встановленні контакту з сім'єю.

Тема 6. Соціально-педагогічний патронат вихованців дошкільних навчальних закладів.

Сутність соціально-педагогічного патронату у системі дошкільної освіти. Модель здійснення соціально-педагогічного патронату: підготовчий (вивчення сімей мікрорайону, створення соціальної групи та розвивального середовища в сім'ї і ДНЗ), практичний (реалізація запланованих заходів) та узагальнюючий (виявлення рівня здобуття дитиною дошкільної освіти, написання психолого-педагогічної характеристики та розробка рекомендацій для батьків) етапи. Зразок картки на визначення рівня дошкільної освіти. Супровід соматично ослаблених дітей дошкільного віку. Супровід дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мови. Супровід замкнених дітей. Супровід гіперактивних та агресивних дітей дошкільного віку.

Тема 7. Психологічний супровід клієнтів у процесі здійснення соціального патронажу.

Характеристики та принципи психологічного супроводу. Стадії психологічного супроводу: діагностика, визначення образу бажаного майбутнього, відбір та застосування засобів). Прийоми і методики психологічного супроводу у патронажній роботі. Складання соціальної карти сім'ї. Екокарта сім'ї. Генограма сім'ї. Скласти генограму своєї сім'ї. Методика «Я і мій життєвий шлях». Методика «Рамки, крізь які ми бачимо світ».

Змістовий модуль 3. Патронаж різних категорій клієнтів закладами соціального обслуговування та захисту.

Тема 8. Патронажна робота з різними соціально незахищеними проблемними групами (людьми похилого віку, особами з обмеженими можливостями, особами, які повернулися з місць позбавлення волі).

Соціально-правова діяльність відділень соціальної допомоги в домашніх умовах. Правила обслуговування. Права громадян, які отримують соціальне обслуговування в домашніх умовах. Види послуг.

Поняття розумової відсталості, її причини та загальні принципи допомоги. Сутність догляду та принципи реалізації соціально-побутового патронажу. Зміст і процедури соціально-побутового патронажу. Здійснення патронажу у межах соціальної роботи з людьми, які мають психічні розлади. Соціальний патронаж людей похилого віку та осіб з обмеженими можливостями як одна з провідних форм соціального захисту, зміст їх

обслуговування. Особливості роботи будинків-інтернатів для людей похилого віку. Робота відділів соціального патронажу та обслуговування людей похилого віку: функціональні обов'язки персоналу, форми роботи з клієнтами. Засоби та прийоми надання першої медичної допомоги людям похилого віку та особам з обмеженими можливостями.

Діяльність патронажної служби Товариства Червоного Хреста в Україні. Працівник патронажної служби товариства. Специфіка професії. Правове забезпечення роботи патронажної служби.

Догляд за хворими при проведенні реабілітаційних заходів. Особливості догляду у громаді (зарубіжний досвід).

Мета і зміст соціально-педагогічної роботи з особами, які повернулися з місць позбавлення волі. Профілактична робота зі звільненими з місць позбавлення волі щодо запобігання рецидивної злочинності. Патронаж неповнолітніх, звільнених від відбування покарань з випробуванням. Роль соціальних служб у ресоціалізації колишніх засуджених.

Тема 9. Патронажна робота у сфері материнства і дитинства.

Організація системи охорони материнства і дитинства. Соціально-медична робота щодо планування сім'ї. Роль та функції соціальних служб в системі охорони материнства і дитинства. Функціональні обов'язки соціального педагога (соціального працівника) в установах охорони материнства і дитинства. Соціально-медичний патронаж сімей соціального ризику. Патронаж дітей першого-третього року життя. Особливості роботи з жінками, які мають прояви постнатального синдрому.

Актуальні напрями патронажної роботи з вагітними жінками. Соціально-психологічний супровід жінки у період виношування дитини. Негативний вплив емоційного стресу на майбутню дитину. Заходи щодо сприяння оптимальному рівню психологічної складової гестаційної домінанти: тілесноорієнтована, арт-терапія, гаптономія, аутогенні тренування, тематичні бесіди. Проблема юного материнства. Технології роботи з юними матерями, попередження відмов від новонароджених (на прикладі досвіду Великобританії, США, України).

Тема 10. Соціально-медичний патронаж онкохворих, ВІЛ-інфікованих та осіб, хворих на туберкульоз, робота з людьми, які переживають втрату.

Медико-соціальні проблеми онкологічних хворих. Зміст соціально-медичної роботи в онкології. Функції фахівця соціальної роботи у допомозі онкохворим. Організація та досвід діяльності хоспісів. Особливості реабілітації в дитячій онкології.

Особливості патронажу ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД. Зміст технології догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих людей та їхнього

найближчого оточення. Патронаж ВІЛ-позитивних вагітних жінок, матерів з дітьми. Методи та техніки роботи під час консультування та соціального патронажу. Соціальна підтримка осіб, хворих на туберкульоз.

Поняття «переживання втрати». Теоретична база соціально-педагогічної роботи з людьми, які переживають втрату (Е.Кюлбер-Росс, Крайтек). Стадії переживань втрати, патологічне горювання. Способи соціальної роботи з людьми, які переживають втрату (активне слухання, налагодження природної мережі соціальної підтримки, емоційна та фізична підтримка).

Тема 11. Робота з сім'ями, хворими на алкоголізм та співузалежними, у процесі соціального патронажу.

Проблема хронічного алкоголізму у соціально-педагогічній роботі. Ознаки залежності та співузалеженості. Форми співузалежених стосунків. Соціальний портрет сім'ї, де є хворий на алкоголізм. Типові помилки родичів у взаємодії з хворими на алкоголізм. Типові проблеми дітей, які виховуються у сім'ях з проблемою алкоголізму. Інтервенція у соціально-педагогічній роботі з сім'ями, де є хворий на алкоголізм. Метод Вернона Джонсона, технологія переконання залежних осіб. Значення груп АА (Ал-Анон та «Алатін») у подоланні проблем залежності та співузалеженості, 12 кроків та 12 традицій.

Тема 12. Розробка та презентація особливостей патронажної діяльності соціального педагога з різними групами клієнтів

Виявлення сучасних тенденцій розвитку соціального патронажу. Розробка функціональних обов'язків та методичних рекомендацій соціальним педагогам / соціальним працівникам щодо здійснення патронажної роботи з такими категоріями об'єктів: сім'ї, де трудова діяльність батьків (особливо матері) пов'язана з професійними ризиками та хворобами; сім'ї, які мешкають у неналежних матеріально-побутових умовах; сім'ї, які мають низький рівень загальної та санітарно-гігієнічної культури; сім'ї, де батьки є неповнолітніми; сім'ї соціального ризику, з несприятливим психологічним кліматом; неповні сім'ї; багатодітні сім'ї; люди похилого віку; люди з особливими потребами; сім'ї, члени якої (або один з них) зловживають психоактивними речовинами; сім'ї, у яких має місце жорстоке поводження з дитиною; онкохворі та хворі на туберкульоз; сім'ї, у яких є ВІЛ-інфікована людина (дитина або дорослий).

Розподіл балів оцінювання успішності студентів із навчальної дисципліни «Соціальний патронаж»

Поточне тестування та самостійна робота													СР	Підсумкова КР	Сума
Модуль 1				Модуль 2											
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12				
	6			6/6	6	6	6/6		6		6/10	10	26	100	

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1: Нормативно-правове підґрунтя соціального патронажу

Заняття 1

1. Нормативно-правові джерела патронажної роботи. Поняття соціального патронату та патронажу.
2. Види соціального патронажу.
3. Суб'єкти соціального патронажу, їх взаємодія.
4. Стандарти соціального обслуговування різних типів клієнтів.

Література:

1. Адресный социальный патронаж семьи и детей: научно-методическое пособие / [под. ред. Л.С.Алексеевой]. – М.: Государственный НИИ семьи и воспитания, 2000. – 160 с.
2. Завацька Л.М. До питання про особливості здійснення патронажу у соціально-педагогічній діяльності / Л.М.Завацька // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка: збірник. – Чернігів: ЧНПУ, 2011. – Вип. 84. – С.77-80. – (Серія: педагогічні науки).
3. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога: [навч. посіб.] / Л.М.Завацька. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2008. – 240 с. (С.93-106).
4. Закон України «Про соціальні послуги» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/966-15>
5. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
6. Закон України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1104-15>
7. Наказ № 3123/275/770 від 13.09.2010 «Про затвердження стандартів надання соціальних послуг представникам груп ризику» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0903-10>
8. Соціальна педагогіка / [за ред. А.Й.Капської]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 488 с. (С.415-425).
9. Соціальна політика, соціальна робота й охорона здоров'я: як Україні досягти європейської якості послуг? : Збірка тез конференції / [за заг. ред. Т.Семигіної]. – К.: Вид-во «Сфера», 2007. – 252 с. (електронний ресурс).
10. Сташків Б.І. Право соціального обслуговування: [навч. посіб.] / Б.І.Сташків. – К.: Знання, 2007. – 567 с.

Тема 2: Соціальний патронаж сімей з дітьми

Заняття 2-3

1. Категорії сімей, які потребують соціального нагляду. Організація соціального патронажу.
2. Встановлення довірливих відносин з сім'ями при здійсненні соціального патронажу.
3. Послідовність здійснення патронажної роботи з сім'єю.
4. Сутність методу сімейних групових нарад.
5. З'ясування та аналіз основних помилок при встановленні контакту з сім'єю.

Література:

1. Адресный социальный патронаж семьи и детей: научно-методическое пособие / [под. ред. Л.С.Алексеевой]. – М.: Государственный НИИ семьи и воспитания, 2000. – 160 с.
2. Железнова А.К. Реабилитация неблагополучной семьи методом социального патронажа / А.К.Железнова // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы . – 1998. – № 4. – С.28-39.
3. Кочубей А. Азбука семьи, или практика работы с семьями: [учебно-методическое пособие] / А.Кочубей, Н.Умарова. – Псков: ПОИПКРО, 2004. – 152 с. (С.49-61).
4. Комісарова Т. Соціально-педагогічний патронаж дітей «групи ризику» / Т.Комісарова // Соціальний педагог. – 2008. – № 12. – С.41-44.
5. Опанасюк Г. Соціальний патронаж сімей / Г.Опанасюк, Т.Козакова // Соціальний педагог. – 2010. – № 11 (47). – С. 40-45.
6. Патронаж соціальний // Соціальний педагог. – 2011. – № 2. – С.52-53.
7. Рєпнова Т.П. Соціальний патронаж сім'ї: [методичний посібник] / Т.П.Рєпнова. – Одеса, 2005. – 43 с. (С.6-21).
8. Рєпнова Т.П. Соціальний патронаж сім'ї (модель роботи соціального педагога в навчальному закладі) / Т.П.Рєпнова // Практична психологія і соціальна робота . – 2008. – №10. – С.15-31.
9. Робота з сім'ями, які потребують професійної соціально-педагогічної підтримки. Тренінговий курс для спеціалістів соціальної сфери / [за заг ред. Т.Ф.Алексєєнко]. – К.: Основа-Принт, 2007. – 128 с.
10. Самарська М. Робота з девіантними школярами на основі соціально-педагогічного патронажу / М.Самарська // Соціальний педагог. – № 9 (9). – 2007. – С.38-42.
11. Сімейні групові наради як метод розв'язання конфліктних ситуацій: методичні матеріали для тренера / [за заг. ред. І.Д.Зверєвої]. – К.: Наук. світ, 2003. – 86 с.

12. Соціальний патронаж сім'ї // Соціальний педагог. – 2011. – № 3. – С.38-45.

13. Третиннікова Л.А. Роль психологічного супроводу та соціального патронажу в освітньому просторі / Л.А.Третиннікова // Сучасна українська сім'я: гендерні проблеми та шляхи їх подолання. Матеріали обласної науково-практичної конференції / [за ред. І.В.Дорожкіної]. – Чернігів: РИК «Деснянська правда», 2009. – 144 с.

14. Харченко С.Я. Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: [монографія] / С.Я.Харченко. – Луганськ: Алма-матер, 2006. – 320 с. (С.111-140).

15. Шакурова М.В. Методика и технология работы социального педагога / М.В.Шакурова. – М.: Академия, 2004. – 272 с. (С.175-181).

Тема 3: Соціально-педагогічний патронат вихованців дошкільних навчальних закладів

Заняття 4

1. Сутність соціально-педагогічного патронату у системі дошкільної освіти.
2. Модель здійснення соціально-педагогічного патронату.
3. Супровід соматично ослаблених дітей дошкільного віку.
4. Супровід дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мови.
5. Супровід замкненої дитини.

Література:

1. Адресный социальный патронаж семьи и детей: научно-методическое пособие / [под. ред. Л.С.Алексеевой]. – М.: Государственный НИИ семьи и воспитания, 2000. – 160 с.

2. Алексєєнко Т.Ф. Концепція соціально-педагогічного патронату сім'ї з дітьми дошкільного віку // Психолого-педагогічна реабілітація дітей, вилучених із сільськогосподарської праці / [за ред. О.П.Петрашук та І.І.Цушка]. – К.: Ніка-Центр, 2003. – С.154-172.

3. Комплексное сопровождение детей дошкольного возраста / [под ред. Л.М.Шипициной]. – СПб.: «Речь», 2005. – 240 с.

4. Лист Міністерства освіти і науки від 17.12.2008 №1/9-811 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zdiisnennja-socialno-pedagogichnogo-patronatu-simej-doc49897.html>

5. Машкіна Л.А. Соціально-педагогічний патронат у системі дошкільної освіти / Л.А.Машкіна, Л.В.Зданевич. – Хмельницький : ХГПА, 2008. – 232 с.

Тема 4: Психологічний супровід клієнтів у процесі здійснення соціального патронажу

Заняття 5

1. Стадії психологічного супроводу: діагностика, визначення образу бажаного майбутнього, відбір та застосування засобів).
2. Складання соціальної карти сім'ї.
3. Екокарта сім'ї.
4. Генограма сім'ї. Скласти генограму своєї сім'ї.
5. Методика «Я і мій життєвий шлях».
6. Методика «Рамки, крізь які ми бачимо світ».

Література:

1. Адресный социальный патронаж семьи и детей: научно-методическое пособие / [под. ред. Л.С.Алексеевой]. – М.: Государственный НИИ семьи и воспитания, 2000. – 160 с. (С.139-147).

2. Робота з сім'ями, які потребують професійної соціально-педагогічної підтримки. Тренінговий курс для спеціалістів соціальної сфери / [за заг ред. Т.Ф.Алексєєнко]. – К.: Основа-Принт, 2007. – 128 с. (С.99-104; 117-120).

Тема 5: Патронажна робота з різними соціально незахищеними проблемними групами

Заняття 6-7

1. Поняття розумової відсталості, її причини та загальні принципи допомоги.
2. Сутність догляду та принципи реалізації соціально-побутового патронажу.
3. Зміст і процедури соціально-побутового патронажу.
4. Здійснення патронажу у межах соціальної роботи з людьми, які мають психічні розлади.
5. Соціальний патронаж людей похилого віку.
6. Особливості догляду у громаді (зарубіжний досвід).

Література:

1. Кравченко Р.І. Соціальна реабілітація інвалідів з розумовою відсталістю: соціально-побутовий патронаж / Р.І.Кравченко. – К.: ПП видавництва «Март», 2007. – 129 с.

2. Психология социальной работы / [под. общ. ред. А.М.Гулиной]. – СПб.: Питер, 2002. – 352 с. (С.271-277).

3. Соціальна адаптація осіб із психічними розладами // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2005. – № 1. – С.152-154.

4. Соціальна робота: в 3 ч. – К.: вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – Ч. 3.– 166 с. (С.53-91).
5. Сташків Б.І. Право соціального обслуговування: [навч. посіб.] / Б.І.Сташків. – К.: Знання, 2007. – 567 с. (Глава 6).
6. Теорії і методи соціальної роботи: підручник / [за ред. Т.В.Семигіної, І.І.Миговича]. – К.: Академвидав, 2005. – 328 с. (С.283-291).
7. Технологии социальной работы: учебник / [под общ. ред. проф. Е.И.Холостовой]. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 400 с. (С.280-298).
8. Юрчишин О.З. Розвиток програми «Домашня опіка» в Україні / О.З.Юрчишин // Проблемы старения и долголетия: научно-практический журнал. – 2004. – № 3. – Т.13. – С.260-269.

Тема 6: Соціально-медичні проблеми патронажної роботи

Заняття 8

1. Форми і методи соціально-педагогічної роботи з юними матерями.
2. Особливості догляду за ВІЛ-інфікованими та хворими на СНІД.
3. Медико-соціальна робота з онкохворими. Організація догляду у хоспісах.
4. Соціальна робота з людьми, які переживають втрату.
5. Використання методу Вернона Джонсона у роботі із залежними людьми.

Література:

1. ВІЛ-інфіковані діти: медичний догляд, психологічна підтримка, соціальний супровід, правовий захист / [Авт.: Котова Н.В., Старець О.О., Олена П.П. та ін.]. – К.: ТОВ «К.І.С.», 2010. – 176 с. *(електронний ресурс)*
2. Гнездилов А.В. Психология и психотерапия потерь. Пособие по паллиативной медицине для врачей, психологов и всех интересующихся проблемой / А.В.Гнездилов. – СПб.: Издательство «Речь», 2002. – 162 с.
3. Джонсон В. Как заставить наркомана или алкоголика лечиться. Метод убеждения / Джонсон В. – М., 2000.
4. Догляд і підтримка дітей з ВІЛ-інфекцією: навчальний посібник для персоналу дитячих установ, батьків, опікунів, соціальних працівників та інших осіб, що доглядають за ВІЛ-інфікованими дітьми. – К.: «Кобза», 2003. – 168 с. *(електронний ресурс)*
5. Мартыненко А.В. Теория и практика медико-социальной работы: [учеб. пособие] / А.В.Мартыненко. – М.: Гардарики, 2007. – 160 с. (С.76; С.96).
6. Соціальна педагогіка: теорія і технології: підручник / [за ред. І.Д.Зверєвої]. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с. (С.225-235).

7. Технологии социальной работы: учебник / [под ред. Е.И.Холостовой]. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 400 с. (С. 233-238).

8. Харрис Н. Как помочь детям справиться с потерей близкого человека / Н.Харрис // Народное образование. – 2002. – №6. – С.180-183.

Тема 7: Розробка та презентація особливостей патронажної діяльності соціального педагога з різними групами клієнтів

Заняття 9

Дослідницько-пошукова діяльність студентів (педагогічна література, періодичні видання, соціально-педагогічна практика) з виявлення та розробки функціональних обов'язків соціального педагога щодо соціального патронажу різних груп клієнтів

Готуючись до цього заняття, студенти самостійно добирають джерела інформації, які приносять на заняття.

Завдання № 1

Обґрунтувати необхідність різних видів патронажу у соціальній сфері. Навести приклади здійснення різних видів патронажу.

Проаналізувати основні види патронажу у соціальній сфері, заповнивши таблицю.

Характеристики Вид патронажу	Об'єкт	Мета, завдання	Принципи	Форми	Методи	Умови	Результат
Соціальний патронаж							
Медико-соціальний патронаж							
Соціально-педагогічний патронаж							
Соціально-психологічний патронаж							
Соціально-побутовий патронаж							
Соціально-просвітницький патронаж							
Соціально-економічний патронаж							

Завдання №2

Розкрити особливості організації спільної діяльності юриста, соціального педагога / соціального працівника, лікаря, медсестри, психолога щодо здійснення соціального патронажу, заповнивши таблицю.

Категорії клієнтів	Соціальний педагог / соціальний працівник	Психолог	Лікар	Патронажна сестра	Юрист

Завдання № 3

Визначити функціональні обов'язки та розробити методичні рекомендації соціальним педагогам / соціальним працівникам щодо здійснення патронажної роботи з такими категоріями об'єктів:

- 1) сім'ї, де трудова діяльність батьків (особливо матері) пов'язана з професійними ризиками та хворобами;
- 2) сім'ї, які мешкають у неналежних матеріально-побутових умовах;
- 3) сім'ї, які мають низький рівень загальної та санітарно-гігієнічної культури;
- 4) сім'ї, де батьки є неповнолітніми;
- 5) сім'ї соціального ризику, з несприятливим психологічним кліматом;
- 6) неповні сім'ї;
- 7) багатодітні сім'ї;
- 8) люди похилого віку;
- 9) люди з особливими потребами;
- 10) сім'ї, члени якої (або один з них) зловживають психоактивними речовинами;
- 11) сім'ї, у яких має місце жорстоке поводження з дитиною;
- 12) онкохворі та хворі на туберкульоз;
- 13) сім'ї, у яких є ВІЛ-інфікована людина (дитину або дорослого).

Складання функціональних обов'язків соціального педагога з однією з обраних категорій клієнтів, де визначається мета та зміст патронажу (у тому числі пропоновані методи).

Проводиться обговорення за виконаними завданнями №1, 2, 3 у формі круглого столу, у результаті якого спільно мають бути розроблені пропозиції для поліпшення соціального патронажу на сучасному етапі з урахуванням власного історичного та сучасного зарубіжного досвіду.

Заняття 10

Представлення доповідей, лекцій з питань організації та змісту соціального патронажу

Для проведення заняття передбачається самостійне опрацювання джерел інформації згідно з тематикою доповіді або лекції. У процесі представлення доповіді або лекції акцентується увага на умінні викладати цікаво, доступно та в логічній послідовності, наводячи аналоги із практики, заохочується використання наочності, сучасних інформаційних технологій.

Орієнтовний перелік тем:

1. Робота патронажних служб у зарубіжних країнах.
2. Соціальний патронаж дітей дошкільного віку: сучасний стан та перспективи розвитку.
3. Санітарно-просвітницька діяльність патронажної служби.
4. Засоби та прийоми надання першої медичної допомоги людям похилого віку та інвалідам.
5. Соціальний патронаж осіб, які вживають ін'єкційні наркотики та осіб, які відмовились від їх вживання: догляд, надання соціальної підтримки.
6. Медико-соціальна допомога у хоспісі. Перспективи розвитку мережі хоспісів в Україні.
7. Вітчизняний досвід медико-соціальної роботи з інфекційними хворими та їх сім'ями.
8. Медико-соціальний патронаж дітей першого-третього року життя.
9. Соціальний патронаж вагітних жінок.
10. Соціальний патронаж ВІЛ-інфікованих дітей: зміст технологій догляду та підтримки.
11. Соціальний патронаж онкохворих дітей: сучасний стан і перспективи розвитку.
12. Соціальний патронаж неповнолітніх, звільнених від відбування покарань з випробуванням, та осіб, які повернулися із місць позбавлення волі.
13. Кризова інтервенція у життєдіяльність сімей, які мають проблему залежності та співузалеженості. Характеристика методу Вернона Джонсона.
14. Методика супроводу співузалежнених. Жорстка любов.
15. Терапія співузалеженості як складова патронажної роботи з даною категорією клієнтів.
16. Розвиток догляду у громаді в Україні: сучасний стан і перспективи.

Рекомендована структура тексту доповіді, лекції:

1. Тема. Питання для опрацювання (план).
2. Мета.
3. Завдання.
4. Основні поняття.
5. Теоретичний виклад матеріалу.
6. Пам'ятки (методичні рекомендації, інструкції, поради) щодо обговорення обраної проблеми.
7. Література.

Зміст доповіді, лекції подається на кафедру після обговорення в академічній групі.

ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Соціальний патронаж як комплексна соціально-педагогічна технологія.		
1.	<i>Історичні аспекти становлення та розвитку соціального патронажу в зарубіжних країнах та на вітчизняних теренах. Патронатне влаштування та виховання дітей-сиріт на різних історичних етапах.</i>	4
2.	<i>Соціальний патронаж у системі соціально-педагогічної діяльності. Об'єкти та суб'єкти соціального патронажу.</i>	6
3.	<i>Форми і методи соціального патронажу.</i>	4
4.	<i>Індивідуальні особливості особистості клієнтів соціального патронажу.</i>	4
Разом за змістовим модулем 1		18
Змістовий модуль 2. Патронажна діяльність з сім'ями та дітьми, що здійснюється закладами освіти.		
5.	<i>Соціальний патронаж сімей з дітьми. Техніки вирівнювання напруги у процесі проведення сімейних групових нарад.</i>	4
6.	<i>Соціально-педагогічний патронат вихованців дошкільних навчальних закладів. Супровід гіперактивних та агресивних дітей дошкільного віку.</i>	6
7.	<i>Психологічний супровід клієнтів у процесі здійснення соціального патронажу. Опрацювання методик, що використовуються у психологічному супроводі.</i>	6
Разом за змістовим модулем 2		16
Змістовий модуль 3. Патронаж різних категорій клієнтів закладами соціального обслуговування та захисту.		
8.	<i>Патронажна робота з різними соціально незахищеними проблемними групами (особами, які звільнилися з місць позбавлення волі). Діяльність патронажної служби Товариства Червоного Хреста в Україні.</i>	4
9.	<i>Патронажна робота у сфері материнства і дитинства. Патронаж дітей першого-третього року життя.</i>	4
10.	<i>Патронаж ВІЛ-позитивних вагітних жінок, матерів з дітьми. Соціальна підтримка осіб, хворих на туберкульоз.</i>	4

11.	<i>Робота з сім'ями, хворими на алкоголізм та спіузалежними, у процесі соціального патронажу. Форми спіузалежних стосунків.</i>	2
12.	<i>Розробка та презентація особливостей патронажної діяльності соціального педагога з різними групами клієнтів.</i>	6
Разом за змістовим модулем 3		20
Усього годин		54

Питання, опрацювання яких виноситься на обов'язкове конспектування

1. Супровід гіперактивних та агресивних дітей дошкільного віку.
2. Соціальний патронаж осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі. Патронаж неповнолітніх, звільнених від відбування покарань з випробуванням.
3. Діяльність патронажної служби Товариства Червоного Хреста в Україні.
4. Патронаж ВІЛ-позитивних вагітних жінок, матерів з дітьми.
5. Форми спіузалежних стосунків.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Варіант I

1. Соціальний патронат визначається як:

а) спеціально створена та індивідуалізована, вибудувана у часі і просторі інституалізована і в правовому полі встановлена заступницька система взаємовідносин соціальної служби з клієнтом, який потрапив до складних життєвих обставин;

б) особлива форма надання соціальної допомоги шляхом психологічного впливу на людину або малу групу в цілях їх соціалізації, відновлення і оптимізації їх соціальних функцій, орієнтирів, вироблення соціальних норм спілкування;

в) альтруїстична діяльність, спрямована на надання фінансової чи іншої допомоги тим, хто її потребує, на поліпшення умов функціонування суспільства та його частин;

г) це форма індивідуальної адресної підтримки та необхідних послуг, що надаються на тривалій основі клієнтам, які потрапили у складні життєві обставини, і не мають здатності чи втратили можливість самотійно їх подолати.

2. Згідно з вітчизняним законодавством існують такі види патронажу....
(перерахувати із зазначенням нормативно-правового акта).

3. Перетворюючий процесинг – це:

а) періодична матеріальна підтримка;

б) технологічний прийом, що використовується у патронажі і спрямований на формування мотивації у клієнта до отримання допомоги;

в) діяльність спеціаліста, у процесі якої він заохочує людину змінити свої стосунки зі світом;

г) соціально-педагогічний супровід залежних дітей та дітей з обмеженими можливостями, які не здатні у багатьох ситуаціях самотійно адаптуватися у суспільстві.

4. Виділяють такі орієнтації клієнтів (за В.Століним)...

5. Прийоми, які використовуються фахівцями для подолання опорів – конфронтація, роз'яснення, інтерпретація (оберіть відповідну характеристику для кожного з них):

а) процес чіткого визначення психологічних явищ, з якими стикається клієнт і які в даний момент готовий розглянути; включає виявлення важливих деталей, які необхідно відокремити від стороннього матеріалу;

б) переведення в усвідомлений стан неусвідомленого сенсу способу або причини даної психічної події;

в) процес повернення уваги клієнта до якогось конкретного явища; примушення клієнта визнати те, чого він явно уникає;

г) процес, який вимагає від фахівця доведення клієнтові одного і того ж у різних ситуаціях або у зв'язку з різними обставинами.

6. Які основні риси неврівноважених (збудливих, епілептоїдних) особистостей? Дайте рекомендації щодо роботи з ними.

7. Визначте тип важкої особистості:

а) відрізняються хорошим, дещо підвищеним настроєм; мають високий тонус, енергійні, активні; прагнуть стати лідерами; товариські, з нестійкими інтересами, недостатньо розбірливі в знайомствах; погано переносять самотність; легко адаптуються в незнайомій обстановці; не люблять одноманітність, дисципліну, вимушене неробство, монотонну роботу; оптимістичні, схильні переоцінювати свої можливості, нерідко бурхливо реагують на події, дратівливі;

б) виділяються підвищеною ригідністю, інертністю психічних процесів, нездатністю до витіснення травмуючих переживань; старанність, надійність, самоконтроль, чесність; комбінація педантичності, скупості й упертості;

в) характерні особливості: підвищена імпульсивність, послаблення контролю над потягами і спонуканнями, високий енергетизм; любов до порядку, акуратність, старанність, ощадливість, уважне ставлення до свого здоров'я; агресивність, злопам'ятність, мстивість, жорсткість, нечутливість до чужого горя, надмірна вимогливість і дратівливість у зв'язку з поміченими непорядками або порушенням певних правил;

г) тип «тривоги і щастя»; товариськість, добродушність, чуйність і прив'язаність, щирість і уважність; дратівливість, запальність, забіякуватість, конфліктність, послаблений самоконтроль;

д) відрізняються пониженим фоном настрою, песимізмом, фіксацією на похмурих сторонах життя; сумлінність і гострий критичний погляд на світ; прагнення частіше бути вдома, створювати затишок і теплу атмосферу і тим самим уникаючи зайвих хвилювань; вразливість, постійний смуток,

схильність шукати у себе нездужання, захворювання, майже повна відсутність інтересів і захоплень.

8. Поняття «юне материнство» було запропоноване у 1992 році

- а) А.Капською;
- б) О.Карпенко;
- в) І.Катковою;
- г) Л.Завацькою.

9. Проблема переживання втрати людиною привернула увагу соціальних працівників у:

- а) 60-х рр. ХХ ст. ;
- б) 70-х рр. ХХ ст.;
- в) 80-х рр. ХХ ст.;
- г) 70-х рр. ХІХ ст.

10. Визначте заходи та алгоритм роботи з людиною, яка пережила втрату.

11. У чому сутність паліативної допомоги? Де вона надається?

12. Охарактеризуйте явище співузалеженості.

13. Визначте функціональні обов'язки соціального працівника в установах охорони материнства і дитинства.

II Варіант

1. Соціальний патронаж визначається як:

а) спеціально створена та індивідуалізована, вибудована у часі і просторі інституалізована і в правовому полі встановлена заступницька система взаємовідносин соціальної служби з клієнтом, який потрапив до складних життєвих обставин;

б) особлива форма надання соціальної допомоги шляхом психологічного впливу на людину або малу групу в цілях їх соціалізації, відновлення і оптимізації їх соціальних функцій, орієнтирів, вироблення соціальних норм спілкування;

в) альтруїстична діяльність, спрямована на надання фінансової чи іншої допомоги тим, хто її потребує, на поліпшення умов функціонування суспільства та його частин;

г) це форма індивідуальної адресної підтримки та необхідних послуг, що надаються на тривалій основі клієнтам, які потрапили у складні життєві обставини, і не мають здатності чи втратили можливість самостійно їх подолати.

2. Згідно з вітчизняним законодавством існують такі види патронажу.... (перерахувати із зазначенням нормативно-правового акта).

3. Кондуктивна соціально-педагогічна допомога – це:

а) періодична матеріальна підтримка;

б) технологічний прийом, що використовується у патронажі і спрямований на формування мотивації у клієнта до отримання допомоги;

в) діяльність спеціаліста, у процесі якої він заохочує людину змінити свої стосунки зі світом;

г) соціально-педагогічний супровід залежних дітей та дітей з обмеженими можливостями, які не здатні у багатьох ситуаціях самостійно адаптуватися у суспільстві.

4. Перетворюючий процесинг поділяється такі види (вони ж етапи)...

5. Прийоми, які використовуються фахівцями для подолання опорів – конфронтація, роз'яснення, інтерпретація (оберіть відповідну характеристику для кожного з них):

а) процес чіткого визначення психологічних явищ, з якими стикається клієнт і які в даний момент готовий розглянути; включає виявлення важливих деталей, які необхідно відокремити від стороннього матеріалу;

б) переведення в усвідомлений стан неусвідомленого сенсу способу або причини даної психічної події;

в) процес привернення уваги клієнта до якогось конкретного явища; примушення клієнта визнати те, чого він явно уникає;

г) процес, який вимагає від фахівця доведення клієнтові одного і того ж у різних ситуаціях або у зв'язку з різними обставинами.

6. Які основні риси дистимічних (гіпотимних) особистостей? Дайте рекомендації щодо роботи з ними.

7. Визначте тип важкої особистості:

а) відрізняються хорошим, дещо підвищеним настроєм; мають високий тонус, енергійні, активні; прагнуть стати лідерами; товариські, з нестійкими інтересами, недостатньо розбірливі в знайомствах; погано переносять самотність; легко адаптуються в незнайомій обстановці; не люблять одноманітність, дисципліну, вимушене неробство, монотонну роботу; оптимістичні, схильні переоцінювати свої можливості, нерідко бурхливо реагують на події, дратівливі;

б) відрізняються пониженим фоном настрою, песимізмом, фіксацією на похмурих сторонах життя; сумлінність і гострий критичний погляд на світ; прагнення частіше бути вдома, створювати затишок і теплу атмосферу і тим самим уникати зайвих хвилювань; вразливість, постійний смуток, схильність шукати у себе нездужання, захворювання, майже повна відсутність інтересів і захоплень;

в) виділяються підвищеною ригідністю, інертністю психічних процесів, нездатністю до витіснення травмуючих переживань; старанність, надійність, самоконтроль, чесність; комбінація педантичності, скупості й упертості;

г) характерні особливості: підвищена імпульсивність, послаблення контролю над потягами і спонуканнями, високий енергетизм; любов до порядку, акуратність, старанність, ощадливість, уважне ставлення до свого здоров'я; агресивність, злопам'ятність, мстивість, жорсткість, нечутливість до чужого горя, надмірна вимогливість і дратівливість у зв'язку з поміченими непорядками або порушенням певних правил;

д) тип «тривоги і щастя»; товариськість, добродушність, чуйність і прив'язаність, щирість і уважність; дратівливість, запальність, забіякуватість, конфліктність, ослаблений самоконтроль.

8. Поняття «юне материнство» було запропоноване у 1992 році

- а) А.Капською;
- б) О.Карпенко;
- в) І.Катковою;
- г) Л.Завацькою.

9. Товариство Ал-Анон зародилося у штаті Огайо у результаті зустрічі хірурга та бізнесмена у:

- а) 30-х рр. ХХ ст.;
- б) 60-х рр. ХХ ст. ;
- в) 70-х рр. ХІХ ст.;
- г) 70-х рр. ХХ ст.

10. Визначте заходи алгоритм роботи з сім'ями, хворими на алкоголізм (залежні і співузалежені клієнти).

11. У чому сутність паліативної допомоги? Де вона надається?

12. Охарактеризуйте явище юного материнства.

13. Визначте функціональні обов'язки соціального працівника у медико-соціальной діяльності в онкології.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Історичні аспекти становлення та розвитку соціального патронажу у зарубіжних країнах та на вітчизняних теренах.
2. Нормативно-правові джерела патронажної роботи.
3. Поняття соціального патронату та патронажу.
4. Види соціального патронажу.
5. Суб'єкти соціального патронажу, їх взаємодія.
6. Стандарти соціального обслуговування різних типів клієнтів.
7. Функції та принципи соціального патронажу.
8. Особливості об'єктів соціального патронажу, проблема виникнення андеркласу.
9. Форми і методи соціального патронажу.
10. Особливості догляду у громаді (зарубіжний досвід).
11. Типи клієнтів соціального патронажу.
12. «Важкі» особи як об'єкт соціального патронажу.
13. Психологічний супровід клієнтів у процесі здійснення соціального патронажу.
14. Прийоми і методики психологічного супроводу: соціальна карта сім'ї, екокарта сім'ї, генограма сім'ї, методика «Я і мій життєвий шлях», методика «Рамки, крім які ми бачимо світ».
15. Організація соціального патронажу проблемних сімей.
16. Метод сімейних групових нарад у діяльності соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу.
17. Типові помилки при встановленні контакту з сім'єю.
18. Патронажна робота в сфері охорони материнства та дитинства.
19. Особливості роботи з жінками, які страждають на постнатальний синдром.
20. Соціальний патронаж юних матерів.
21. Встановлення довірливих відносин з сім'ями при здійсненні соціального патронажу.
22. Послідовність здійснення патронажної роботи з сім'єю.
23. Соціально-педагогічний патронат у системі діяльності дошкільного навчального закладу.
24. Супровід соматично ослаблених дітей дошкільного віку.
25. Супровід дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мови.
26. Супровід замкненої дитини дошкільного віку.

27. Супровід гіперактивних, агресивних дітей дошкільного віку.
28. Технологія соціального патронажу у роботі з людьми, хворими на алкоголізм та співузалежними.
29. Патронаж неповнолітніх, звільнених від відбування покарань з випробуванням та осіб, які повернулися із місць позбавлення волі.
30. Технології соціального патронажу у роботі з ВІЛ-інфікованими людьми.
31. Зміст та організація соціального патронажу онкохворих.
32. Зміст та організація соціального патронажу людей з інтелектуальною недостатністю.
33. Здійснення патронажу у межах соціальної роботи з людьми, які мають психічні розлади.
34. Особливості соціального патронажу людей похилого віку.
35. Соціальний патронаж осіб, які переживають втрату.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Адресный социальный патронаж семьи и детей: научно-методическое пособие / [под. ред. Л.С.Алексеевой]. – М.: Государственный НИИ семьи и воспитания, 2000. – 160 с.
2. Алексеевко Т.Ф. Концепція соціально-педагогічного патронату сім'ї з дітьми дошкільного віку // Психолого-педагогічна реабілітація дітей, вилучених із сільськогосподарської праці / [за ред. О.П.Петрашук та І.І.Цушка]. – К.: Ніка-Центр, 2003. – С.154-172.
3. Алексеевко Т.Ф. Концепція соціально-педагогічного патронату молодії сім'ї / Т.Ф.Алексеевко // Соціалізація особистості. – К.: Педагогічна думка, 2007. – С.130-145.
4. ВІЛ-інфіковані діти: медичний догляд, психологічна підтримка, соціальний супровід, правовий захист / [авт.: Котова Н.В., Старець О.О., Олена П.П. та ін.]. – К.: ТОВ «К.І.С.», 2010. – 176 с.
5. Гнездилов А.В. Психология и психотерапия потерь. Пособие по паллиативной медицине для врачей, психологов и всех интересующихся проблемой / А.В.Гнездилов. – СПб.: Издательство «Речь», 2002. – 162 с.
6. Давиденко Н. Терміни «опіка», «патронаж» та «патронат» у сучасних словниках юридичної термінології [Електронний ресурс] / Н.Давиденко. – Режим доступу: http://www.medievist.org.ua/2013/03/blog-post_29.html
7. Джонсон В. Как заставить наркомана или алкоголика лечиться. Метод убеждения / В.Джонсон – М.: В.Секачев, 2000. – 127 с.
8. Догляд і підтримка дітей з ВІЛ-інфекцією: навчальний посібник для персоналу дитячих установ, батьків, опікунів, соціальних працівників та інших осіб, що доглядають за ВІЛ-інфікованими дітьми. – К.: «Кобза», 2003. – 168 с.
9. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / [за ред. І.Д.Звереві]. – К., Сімферополь: Універсум, 2012. – 536 с.
10. Железнова А.К. Реабилитация неблагополучной семьи методом социального патронажа / А.К.Железнова // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы. – 1998. – № 4. – С.28-39.
11. Завацька Л.М. До питання про особливості здійснення патронажу у соціально-педагогічній діяльності / Л.М.Завацька // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка: збірник. – Чернігів: ЧНПУ, 2011. – Вип. 84. – С.77-80. – (Серія: педагогічні науки).
12. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога: [навч. посіб.] / Л.М.Завацька. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2008. – 240 с.
13. Закон України «Про соціальні послуги» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/966-15>

14. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
15. Закон України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1104-15>
16. Запобігання інституалізації дітей раннього віку. Інноваційні технології соціальної роботи з профілактики відмов від новонароджених дітей / І.Д.Зверєва, Ж.В.Петрочко. – К.: Століття, 2008. – 224 с.
17. Зубкова Т.С. Организация и содержание работы по социальной защите женщин, детей и семьи: учеб. пособие для студ. сред. проф. учеб. заведений / Т.С.Зубкова, Н.В.Тимошина. – [2-е изд.]. – М.: Издательский центр «Академия, 2004. – 224 с.
18. Емельянова Е.В. Кризис в созависимых отношениях. Принципы и алгоритмы консультирования. – СПб.: Речь, 2010. – 368 с.
19. Кочубей А. Азбука семьи, или практика работы с семьями: [учебно-методическое пособие] / А.Кочубей, Н.Умарова. – Псков: ПОИПКРО, 2004. – 152 с.
20. Комісарова Т. Соціально-педагогічний патронаж дітей «групи ризику» / Т.Комісарова // Соціальний педагог. – 2008. – № 12. – С. 41-44.
21. Комплексное сопровождение детей дошкольного возраста / [под ред. Л.М.Шипициной]. – СПб.: «Речь», 2005. – 240 с.
22. Кочубей А. Азбука семьи, или практика работы с семьями: [учебно-методическое пособие] / А.Кочубей, Н.Умарова. – Псков: ПОИПКРО, 2004. – 152 с.
23. Кравченко Р.І. Соціальна реабілітація інвалідів з розумовою відсталістю: соціально-побутовий патронаж / Р.І.Кравченко. – К.: ПП видавництва «Март», 2007. – 129 с.
24. Лист Міністерства освіти і науки від 17.12.2008 №1/9-811 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zdiisnennja-socialno-pedagogichnogo-patronatu-simej-doc49897.html>
25. Луковська С. Модель роботи соціального педагога. Система соціального патронажу сім'ї / С.Луковська // Соціальний педагог. – 2009. – 1 (25). – С.37-55.
26. Мамайчук И.И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии / И.И.Мамайчук. – СПб.: Речь, 2006. – 400 с.
27. Мартыненко А.В. Теория и практика медико-социальной работы: [учеб. пособие] / А.В.Мартыненко. – М.: Гардарики, 2007. – 159 с.
28. Мартыненко А.В. Теория медико-социальной работы / А.В.Мартыненко. – М.: Гардарики, 2006. – 160 с.

29. Машкіна Л.А. Соціально-педагогічний патронат у системі дошкільної освіти / Л.А.Машкіна, Л.В.Зданевич. – Хмельницький : ХГПА, 2008. – 232 с.
30. Медико-социальное сопровождение людей, живущих с ВИЧ, и членов их семей: [пособие для социальных работников] / Н.Н.Воронцова, В.В.Жеребцова, Т.А.Епоян и др. – М., 2006. – 58 с.
31. Москаленко В. Созависимость при алкоголизме и наркомании (пособие для врачей, психологов и родственников больных) / В.Москаленко. – М.: «Анахарсис», 2002. – 112 с.
32. Наказ № 3123/275/770 від 13.09.2010 «Про затвердження стандартів надання соціальних послуг представникам груп ризику» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0903-10>
33. Опанасюк Г. Соціальний патронаж сімей / Г.Опанасюк, Т.Козакова // Соціальний педагог. – 2010. – № 11 (47). – С. 40-45.
34. Основы социальной работы: учебник / [отв. ред. П.Д.Павленок]. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 368 с.
35. Патронаж соціальний // Соціальний педагог. – 2011. – № 2. – С.52-53.
36. Психология социальной работы / [под. общ. ред. А.М.Гулиной]. – СПб.: Питер, 2002. – 352 с.
37. Рєпнова Т.П. Соціальний патронаж сім'ї: [методичний посібник] / Т.П.Рєпнова. – Одеса, 2005. – 43 с.
38. Рєпнова Т.П. Соціальний патронаж сім'ї (модель роботи соціального педагога в навчальному закладі) / Т.П.Рєпнова // Практична психологія і соціальна робота . – 2008. – №10. – С.15-31.
39. Рєпнова Т. Соціальний патронаж сім'ї. Модель роботи соціального педагога у навчальному закладі / Т.Рєпнова // Соціальний педагог / [упоряд. : Т. Шаповал, Т. Гончаренко]. – К.: Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л.Галіцина, 2006. – С. 45-60.
40. Рыбакова Н.А. Патронат и патронатное воспитание / Н.А.Рыбакова // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы. – 2002. – №3. – С.44-52.
41. Робота з сім'ями, які потребують професійної соціально-педагогічної підтримки. Тренінговий курс для спеціалістів соціальної сфери / [за заг. ред. Т.Ф.Алексєєнко]. – К.: Основа-Принт, 2007. – 128 с.
42. Самарська М. Робота з девіантними школярами на основі соціально-педагогічного патронажу / М.Самарська // Соціальний педагог. – № 9 (9). – 2007. – С.38-42.
43. Сімейні групові наради як метод розв'язання конфліктних ситуацій: методичні матеріали для тренера / [за заг. ред. І.Д.Зверєвої]. – К.: Наук. світ, 2003. – 86 с.

44. Соціальна робота: теорія і практика: учеб. посіб. / [отв. ред. Е.И.Холостова, А.С.Сорвина]. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 427 с.
45. Соціальна робота: учеб. пособие / [под общ. ред. проф. В.И.Курбатова]. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – Ростов-н/Д.: Феникс, 2003. – 480 с.
46. Соціальна адаптація осіб, звільнених від покарання: проблеми та шляхи їх вирішення. – К.: Видавництво «Сфера», 2003. – 110 с.
47. Соціальна адаптація осіб із психічними розладами // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2005. – № 1. – С.152-154.
48. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / [під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка]. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. – 680 с.
49. Соціальна педагогіка / [за ред. А.Й.Капської]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 488 с.
50. Соціальна педагогіка: теорія і технології: підручник / [за ред. І.Д.Зверєвої]. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с.
51. Соціальна політика, соціальна робота й охорона здоров'я: як Україні досягти європейської якості послуг?: збірка тез конференції / [за заг. ред. Т.Семигіної]. – К.: Вид-во «Сфера», 2007. – 252 с.
52. Соціальна робота: в 3 ч. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – 166 с.
53. Соціальний патронаж сім'ї // Соціальний педагог. – 2011. – № 3. – С.38-45.
54. Сташків Б.І. Право соціального обслуговування: [навч. посіб.] / Б.І.Сташків.– К.: Знання, 2007. – 567 с.
55. Теорії і методи соціальної роботи: підручник / [за ред. Т.В.Семигіної, І.І.Миговича]. – К.: Академвидав, 2005. – 328 с.
56. Технологии социальной работы: учебник / [под общ. ред. проф. Е.И.Холостовой]. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 400 с. – (Серия: «Высшее образование»).
57. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді: метод. посіб. / С.В.Толстоухова, О.О.Яременко, О.В.Вакуленко та ін. – К. : ДЦССМ, Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. – 88 с.
58. Третиннікова Л.А. Роль психологічного супроводу та соціального патронажу в освітньому просторі / Л.А.Третиннікова // Сучасна українська сім'я: гендерні проблеми та шляхи їх подолання. Матеріали обласної науково-практичної конференції / [за ред. І.В.Дорожкіної]. – Чернігів: РИК «Деснянська правда», 2009. – 144 с.
59. Філіпська О.К. Консультування жінок, які мають намір відмовитись від немовлят / О.К.Філіпська, І.Г.Кравець // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2009. – №4. – С.132-135.

60. Харрис Н. Как помочь детям справиться с потерей близкого человека / Н.Харрис // Народное образование. – 2002. – №6. – С.180-183.
61. Харченко С.Я. Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: [монографія] / С.Я.Харченко. – Луганськ: Алма-матер, 2006. – 320 с.
62. Шакурова М.В. Методика и технология работы социального педагога / М.В.Шакурова. – М.: Академия, 2004. – 272 с.
63. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи: [навчальний посібник] / В.М.Шахрай. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 464 с.
64. Шорохова О.А. Жизненные ловушки зависимости и созависимости / О.А.Шорохова. – СПб.: Речь, 2002. – 136 с.
65. Черношвистов Е.В. Социальная медицина: [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / Е.В.Черношвистов. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 304 с.
66. Юрків Я.І. Модель Соціально-педагогічного патронажу сімей з розумово відсталими дітьми / Я.І.Юрків // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2011. – №3. – С.62-71.
67. Юрчишин О.З. Розвиток програми «Домашня опіка» в Україні / О.З.Юрчишин // Проблемы старения и долголетия: научно-практический журнал. – 2004. – № 3. – Т.13. – С.260-269.

Допоміжна:

1. Актуальные проблемы психологического сопровождения беременных группы риска и семей в ситуации рождения младенца с особыми потребностями: сб. науч. ст. / [под ред. Ю.А.Разенковой]. – М.: Полиграфсервис, 2003. – 240 с.
2. Ананьева Г.А. Семья: химическая зависимость и созависимость. Работа с созависимостью [Электронный ресурс] / Г.А.Ананьева. – Казань, 2003. – 30 с. – Режим доступа: <http://gestalt.dn.ua>
3. Ананьева Т.В. Психолого-педагогическое сопровождение семьи, воспитывающей «особого» ребенка / Т. В.Ананьева // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2007. – № 1. – С. 64-67.
4. Белова О. Соціально-педагогічний патронат у системі спеціальної та корекційної освіти і виховання / О.Белова // Соціальний педагог. – 2007. – №3. – С. 13-25.
5. Белова О. Соціально-педагогічний патронат у системі спеціальної та корекційної освіти і виховання / О.Белова // Соціальний педагог. – 2007. – №4. – С. 11-14.
6. Бесчастная Е.И. Об опыте педагогического сопровождения ресоциализации детей / Е.И.Бесчастная // Воспитание школьников. – 2010. – №9. – С.55-57.

7. Беліков О.В. Медико-соціальний патронаж родин, що мають дітей з синдромом Дауна / О.В.Беліков // Роль науки, релігії та суспільства у формуванні моральної особистості. Роль релігійних та світських інтелектуальних еліт у розбудові громадянського суспільства: 27 Міжнародна науково-практична конференція (21 травня 2010 р.): [матеріали доповідей та виступів]. – Донецьк.: ППШ «Наука і освіта», 2010. – С.58-60.
8. Битти М. Алкоголик в семье, или Преодоление созависимости / М.Битти; пер. с англ. – М.: Физкультура и спорт, 1997. – 331 с.
9. Битянова М.Р. Организация психологической работы в школе / М.Р.Битянова. – М.: Генезис, 2000. – 298 с.
10. Бобылёва И.А. К вопросу о патронате детей, оставшихся без попечения родителей [Электронный ресурс] / И.А.Бобылёва. – Режим доступа: vestnik-mgou.ru/library/files/incoming/5/2010/3/st10.pdf
11. Бобылёва И.К. Социальный патронаж выпускников интернатных учреждений / И.К.Бобылёва // Социальная педагогика. – 2010. – №1. – С.60-66.
12. Болтівець С. Соціально-педагогічний патронаж: нова суспільна місія дитячого садка / С.Болтівець // Дошкільне виховання. – 1999. – № 4. – С. 5-6.
13. Введення у соціальну роботу: [навч. посіб.]. – К.: Фенікс, 2001. – 288 с.
14. Дейтс Б. Жизнь после потери / Б.Дейтс // Хрестоматія до курсу «Основи професійної майстерності соціального педагога» / [укл.: Н.П.Пихтіна, І.І.Тукач]. – Ніжин: Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2011. – С. 75-80.
15. Демьяненко Т.В. Психолого-педагогическое сопровождение детей с тяжелым нарушением интеллекта в процессе их социально-бытовой адаптации / Т.В.Демьяненко // Интегративные тенденции современного специального образования: сб. тез. междунар. науч.-практ. конф. – Минск: Полиграф сервис, 2003. – С. 197-201.
16. Державна тематична доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2008 року. «Реалізація права дитини на виховання в сім'ї» [Електронний ресурс]. – К.: Державний інститут розвитку сім'ї та молоді, 2009. – Режим доступу: <http://www.msms.gov.ua/sport/doccatalog/document;jsessionid=5271FD99DD74AC3EBBDD08BA100CCBDB?id=111968>
17. Дивицына Н.Ф. Семейное воспитание: [учеб. пособие] / Н.Ф.Дивицына. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2006. – 325 с. – (Краткий курс лекций для вузов).
18. Есина Н.Э. Медицинское сопровождение как составная часть процесса реабилитации детей с проблемами в умственном развитии / Н.Э.Есина // Дефектология. – 2002. – № 2. – С. 14 – 16.

19. Зайцев С.Н. Созависимость – умение любить: пособие для родных и близких наркомана, алкоголика / С.Н.Зайцев. – Н. Новгород:, 2004. – 90 с. – (серия «Зеркало»).
20. Исаев Д.Н. Эмоциональный стресс, психосоматические и соматопсихические расстройства у детей / Д.Н.Исаев. – СПб.: Речь, 2005. – 400 с.
21. Казакова Е.И. Психолого-педагогическое и медико-социальное сопровождение ребенка: проблема развития диагностических исследований / Е.И.Казакова // Инновационные процессы в российском образовании. – М.: Педагогика, 1999. – С.23-26.
22. Как работать с проблемной семьёй // Социальная педагогика. – 2004. – №2. – С.60-78.
23. Карпенко О.Г. Вступ до спеціальності «Соціальна робота»: [навчально-методичний посібник] / О.Г.Карпенко. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. – 248 с.
24. Ключарёва Н. Система патроната / Н.Ключарёва // Первое сентября. – 2008. – №23 (13 декабря). – С.4.
25. Козина Н. Як допомогти дітям пережити втрату близької людини / Н.Козина // Психолог. – 2004. – №45. – С. 29-30.
26. Костина С. М. Институт тюремного патроната как предмет дискуссий в Международном союзе криминалистов и его Русской группе / С.М.Костина // Государство и право: теория и практика: материалы междунар. науч. конф. (г. Челябинск, апрель 2011 г.). – Челябинск: Два комсомольца, 2011. – С. 41-46.
27. Коулмен П. Как сказать ребёнку о... / К.Поулмен // Хрестоматія до курсу «Основи професійної майстерності соціального педагога» / [укл.: Н.П.Пихтіна, І.І.Тукач]. – Ніжин: Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2011. – С. 81-88.
28. Кукуруза І.В. Детермінанти та проблеми соціально-педагогічного патронажу в сучасних умовах розвитку країни / І.В.Кукуруза // Чернівецький ун-т. Науковий вісник. – Чернівці:, 2000. – Вип. 78. – С.197-201. – (Серія: «Педагогіка та психологія»).
29. Курилко Л.В. Постинтернатный патронат – современная форма социализации выпускников детских домов / Л.В.Курилко // Социальная работа. – 2008. – №3. – С.52-57.
30. Лагодіна Д.С. Історичний досвід допомоги людям, звільненим із місць позбавлення волі / Д.С.Лагодіна // Наукові праці. – Том 97. – Вип. 84. – С.69-72. – (Серія: «Педагогічні науки»).
31. Литвиненко В.И. В тени зависимой семьи. Детские и подростковые проблемы (психотерапевтическая книга) / В.И.Литовченко. – Полтава: [б.и.], 2001. – 88 с.

32. Литвиненко В.И. Зависимая семья / В.И.Литвиненко. – Полтава: ПЦ «Скайтэк», 1999. – 50 с.
33. Литвиненко Т.І. Підлітки і діти в залежній родині / Т.І.Литвиненко, В.І.Литвиненко. – Полтава: Стайкет, 2000. – 36 с.
34. Луценко І. Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими потребами (інклюзивне навчання) / І. Луценко // Психолог. – 2005. – № 40 (184) жовтень. – С. 19-23.
35. Макійчук Т. Патронат як одна з форм сучасного улаштування дітей, що залишилися без піклування батьків / Т.Макійчук // Віче. – 2009. – № 6. – С.24-26.
36. Мэш Э. Детская патопсихология. Нарушение психики ребёнка / Э.Мэш, Д.Вольф. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с. – (Проект «Психологическая энциклопедия»).
37. Основы социальной работы / [под ред. Е.В.Ханжина]. – М.: АCADEMIA, 2001. – 141 с.
38. Павлова Л. Наш патронаж / Л.Павлова // Дошкольное воспитание. – 2000. – № 5. – С. 96-99.
39. Палящая А.Е. Актуальные проблемы психологического сопровождения женщины в период вынашивания ребёнка / А.Е.Палящая // Социально-психологическая адаптация личности в изменяющемся обществе: матер. Междунар. науч.-практич. конф. (г. Балашов, 19-20 марта 2009 г.) / [под общ. ред. Т.Н.Смотровой]. – Балашов: Николаев, 2009. – С. 144-148.
40. Панів А.М. Концепція моделі служб соціального патронажу сімей і дітей / А.М.Панів // Соціальне обслуговування сімей і дітей. – 2005. – №4. – С.4-8.
41. Пилипенко А.В. Зависимые, созависимые и другие трудные клиенты: психологический тренинг / А.В.Пилипенко, И.А.Соловьёва. – М.: Психотерапия, 2011. – 192 с.
42. Пихтіна Н.П. Організаційно-педагогічні умови адаптації дошкільників до ДНЗ: (за вимогами КМС ОНП): для студ. спец. «Дошкільне виховання»: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н.П.Пихтіна. – Ніжин : НДУ імені Миколи Гоголя, 2012. – 338 с
43. Постолук Г.І. Попередження відмов матерів від немовлят: аналіз зарубіжного досвіду / Г.І.Постолук // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2009. – №4. – С.76-83.
44. Психология старости и старения: хрестоматия: учебное пособие для студ. психол. фак. высш. учеб. заведений / [сост. О.В.Краснова, А.Г.Лидерс]. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 416 с.
45. Психологічна допомога сім'ї / [упоряд. Т.Гончаренко]. – К.: Вид. дім «Шк. світ»: Вид. Л.Галіцина, 2005. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

46. Психолого-педагогическое консультирование и сопровождение развития ребенка: пособие для учителя-дефектолога / [под ред. Л.М.Шипицыной]. – М.: ВЛАДОС, 2003. – 528 с.
47. Работа по реабилитации детей на основе социального патроната (из опыта работы детского дома № 19 г. Москвы) // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 9. – С. 37 – 42.
48. Родименко І. Сучасна модель супроводу дітей з особливими потребами / І.Родименко // Дефектологія. – 2003. – № 2. – С. 20 – 24.
49. Савченко Н. Соціально-педагогічний патронаж як форма роботи з неповними неблагополучними сім'ями / Н.Савченко // Наукові записки. – Кіровоград, 2006. – Вип. 71. – С. 253–256. – (Серія: «Педагогічні науки»).
50. Селянина В.В. Исторические аспекты становления социального патроната несовершеннолетних правонарушителей в России [Электронный ресурс] / В.В.Селянина // Вопросы ювенальной юстиции. – 2001. – Вып. 1. – Режим доступа:
51. Смит Э.У. Внуки алкоголиков: проблемы взаимозависимости в семье / Э.У.Смит. – М.: Просвещение, 1991. – 127 с.
52. Соснина И. Патронатное воспитание / И.Соснина // Социальная педагогика. – 2008. – №3. – С.102-106.
53. Стремецька В.О. Організація постінтернатного патронажу у ХІХ – на початку ХХ ст. / В.О.Стремецька // Наукові праці: науково-методичний журнал. Історія. – Т. 129. – Вип. 116. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2010. – 156 с.
54. Уайнхолд Б. Освобождение от созависимости / Б.Уайнхолд, Дж.Уайнхолд; перевод с английского А.Г.Чеславской. – М.: Независимая фирма «Класс», 2002. – 224 с. – (Библиотека психологии и психотерапии, вып. 103).
55. Холостова Е.И. Социальная работа с пожилыми людьми: [учебное пособие] / Е.И.Холостова. – [2-е изд.]. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2003. – 296 с.
56. Холостова Е.И. Социальная работа с инвалидами: [учебное пособие] / Е.И.Холостова. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2006. – 240 с.
57. Шац И.К. Психологическое сопровождение тяжелобольного ребёнка / И.К.Шац. – СПб.: Речь, 2010. – 192 с.
58. Школа та сім'я, яка приймає дитину / патронатне виховання // Соціальний педагог. – 2009. – №12. – С.46-50.

МЕТОДИКА ВСТАНОВЛЕННЯ КОНТАКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Контактна взаємодія – модель поведінки ініціатора контакту, що викликає та підсилює у іншої людини потребу у контакті, у продовженні спілкування, потребу у висловлюваннях і повідомленнях. Діти з девіантною поведінкою досить складні у спілкуванні, щоб встановити з ними контакт для корекційної роботи, треба докласти чимало зусиль. Допомогти цьому може методика контактної взаємодії. Мета методики – скорочення дистанції між людьми і саморозкриття особистості у процесі спілкування.

Стадія взаємодії	Зміст та характер контакту	Загальна тактика	Результат
1. Позитивне налаштування до спілкування	Використання загальноприйнятих норм і фраз. Стримане і доброзичливе звертання. Невимушена бесіда на сторонні теми. Відсутність порад, нав'язливості	Схвалення, згода, безумовне прийняття	Прийняття згоди
2. Пошук спільного інтересу	Пошук нейтрального інтересу, перехід від нейтрального інтересу, похід від нейтрального інтересу на особистісно значущий. Від загальних стверджень до конкретної людини, від її цінностей до якостей	Однакове ставлення, зацікавленість, підкреслення унікальності	Позитивний емоційний фон, згода
3. З'ясування прогнозованих небезпечних явищ	Уточнення меж особистості. Виявлення якостей, які заважають спілкуванню. Прогнозування ситуації спілкування. Висловлювання про власні негативні якості	Прийняття того, що передбачає партнер, авансування довірою	Ситуація довіри, відкритості
4. З'ясування прогнозованих позитивних явищ	Розмови про позитивні якості, пошук оригінального. Демонстрація ставлення до цих якостей. Ставлення до позитивних якостей інших. Пошук позитивних якостей у себе	Прийняття позитивного без обговорення, сумніву, заперечення	Створення ситуації безпеки, безумовне прийняття особистості
5. Адаптивна поведінка партнерів	Підкреслення позитивних та врахування негативних якостей. Підкреслення індивідуальності і врахування її у спілкуванні. Обговорення того, що буде викликати труднощі. Бажання пристосовуватися до особливостей іншого	Відкриті висловлювання, стимулювання діалогу, поради	Визначення об'єкта і предмета зміни і перетворення
6. Встановлення оптимальних стосунків	Спільні плани дій. Спільна розробка програми. Нормативи спілкування. Розподілення ролей. Складання планів щодо самозміни	Загальні наміри	Згода на виконання прийнятого плану

МЕТОДИКА РОБОТИ З ДІТЬМИ З УСКЛАДНЕНОЮ ПОВЕДІНКОЮ (Н. Щуркова)

Перший момент технологічного рішення проблеми – це реакція на ускладнену поведінку. Традиційно утвердився помилковий варіант реакції: «Як тобі не соромно?!» чи «Припини негайно!» у цьому варіанті все виправдано, оскільки невдоволення дорослих, сором за дітей, роздратування, гнів, образа шукають виходу. Але давно помічено, що така пряма негативна реакція є непродуктивною.

Педагог-професіонал усвідомлено та виправдано будує свою поведінку у разі проявів ускладненої поведінки, він «ремонтує» деформовані стосунки, орієнтуючись на складний стан понівеченої душі. Педагог забуває у такому ситуативному епізоді про негативний бік того, що зробила дитина, – він всю увагу переносить на саму дитину.

Педагога не хвилює вчинок дитини – його повинна хвилювати сама дитина.

Технологічний алгоритм

Перший крок – «не дивуватися» (парадигма «я це бачив...», «це буває у вашому віці...» чи «на жаль, люди іноді так вчиняють, хоча це погано закінчується...»). Призначення кроку – зняти ореол героя та сміливця, яким сама собі здається дитина у момент здійснення недостойних вчинків.

Педагог, побачивши, як учень (вихованець) перекинув тарілку і викинув їжу на підлогу, із нудьгою у голосі та спокійним обличчям сказав: «Це ми не раз бачили у нашому складному житті...»

Другий крок – «підтримати» чи «приєднати» (парадигма «я також колись...» чи «мені також колись здавалося, що достойна поведінка...» чи «людина – слабка істота, і коли вчиняємо щось подібне...»). Завдяки цьому кроку зберігається загальне позитивне ставлення до такої дитини оточуючих її людей, яке після першої реакції педагога помітно змінилося на користь сміливця.

Педагог продовжував далі: «Буває, що люди так розгніваються, що вважають винними навіть предмети. Зі мною якимось таке було...»

Третій крок – «Описати предметний результат зробленого» (парадигма «тепер так склалися обставини, що ми не можемо...» чи «як же нам тепер далі працювати...»). Звичайно, стан порушника у цей момент такий, що його розум не здатний до холодного аналізу, тому йому треба допомогти.

Педагог, дивлячись на результат дій, звертається до самого себе ніби розмірковуючи: «Каша, викинута на підлогу, вже не каша, а грязюка. Тепер тут складно пройти. І комусь доведеться додатково прибирати...»

Четвертий крок – «апелювати до розуму суб'єкта» (парадигма «що ви думаєте з цього приводу?» чи «а як розцінюєте ви ситуацію?», «що нам всім тепер робити?»). оскільки головним для педагога є не примусова правильна поведінка дитини, а усвідомлене ставлення, то цей крок дуже важливий, хоча саме з нього не можна було починати.

...А тепер педагог дивиться на дитину: «Я вірно міркую? Мої побоювання ви розділяєте?..»

П'ятий крок – «здійснити позитивне підкріплення» (парадигма «приємно мати справу з тим, хто розуміє...» чи «відразу видно розумну людину», «не можна не визнати, що ви не з боязких...»).

Педагог киває головою: «Бачу все розумієте... З такими людьми легко мати справу...»

Шостий крок – «запропонувати допомогу» (парадигма «допомога потрібна?» чи «хтось із нас може допомогти?», «справитесь чи щось для вас зробити?»).

Сьомий крок – «виголосити я-повідомлення» (парадигма «я завжди думав, що...» чи «мені завжди добре, коли люди вирішують проблеми...»).

Педагог виражає загальне задоволення (мімічно)вирішенням ситуації і говорить: «Всім людям властиво помилятися, але головне – розуміти помилковість дій... Я поважаю людей, здатних це зрозуміти...»

Сім операцій – це кроки назустріч свідомості дитини, яка опинилася у складних життєвих обставинах і тому неадекватно реагує на реальність.

ПРАВИЛА СПІЛКУВАННЯ З ДІТЬМИ

1. Можна виражати своє невдоволення окремими діями дитини, а не дитиною в цілому.
2. Можна засуджувати дії дитини, але не її почуття, якими б небажаними чи мимовільними вони були. Якщо вони у неї виникли, значить на це є причини.
3. Не вимагайте від дитини неможливого чи того, що важко виконати.
4. Невдоволення діями дитини не повинне бути систематичним, інакше воно перестане сприйматися.
5. Намагайтеся не привласнювати собі емоційні проблеми дитини.
6. Дозволяйте дитині зустрічатися з негативними наслідками своїх дій (чи бездіяльності). Лише тоді вона буде дорослішати.
7. Якщо дитині важко і вона готова прийняти вашу допомогу, обов'язково допоможіть їй. Але при цьому візьміть на себе те, чого вона не може виконати сама.
8. Якщо дитина своєю поведінкою викликає у вас негативні емоції, повідомте їй про це.
9. Не втручайтеся у справу, якою зайнята дитина, якщо вона не просить допомоги. Ваше втручання означає для дитини, що з нею щось не в порядку, зневіру в успіхах.
10. Щоб уникнути надмірних проблем та конфліктів, співвідносьте власні очікування з можливостями дитини.
11. Поступово, але неухильно знімайте із себе відповідальність за особисті справи дитини, нехай вона відчуває себе відповідальною.
12. Про свої почуття говоріть дитині від першої особи. Повідомляйте про себе, свої переживання, а не про неї і її поведінку.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

**Завацька Людмила Миколаївна,
Рень Лариса Василівна**

СОЦІАЛЬНИЙ ПАТРОНАЖ
Методичні рекомендації
для студентів магістратури
спеціальності «Соціальна педагогіка»

